



МАЛЫН ИНДЕКСЖҮҮЛСЭН  
ДААТГАЛЫН ТӨСӨЛ



# **МАЛЫН ИНДЕКСЖҮҮЛСЭН ДААТГАЛЫН 2009 ОНЫ БОРЛУУЛАЛТЫН УРЬДЧИЛСАН ТАЙЛАН**

**ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ НЭГЖ**

**УЛААНБААТАР ХОТ  
2009 он**



## I. МИД-ын 2009 оны борлуулалтын улиралд хийж гүйцэтгэсэн ажлуудын жагсаалт

Монгол Улсын Засгийн газар, Олон улсын хөгжлийн ассоциаци хооронд байгуулсан МИД-ын “Хөгжлийн зээлийн гэрээ”, “Төсөл хэрэгжүүлэх заавар”, ажлын төлөвлөгөөний дагуу МИД-ын 2009 оны борлуулалтын хүрээнд дараах ажлуудыг хийж гүйцэтгэсэн. Үүнд:

### Хүснэгт №1. МИД-ын 2009 борлуулалтын улирлын үйл явц

Огноо	Үйл ажиллагаа
2009 оны 11-12-р сар	<ul style="list-style-type: none"><li>• МИД-ын 2009 оны борлуулалтын улиралд хийх өөрчлөлтүүдийг тодорхойлсон.</li><li>• Төсөлд шинээр хамрагдсан Сүхбаатар аймгийн ҮДБ-ний хураамжийн хувийг тодорхойлсон.</li><li>• МИД төслийн програм хангамжийн 2009 оны хувилбарыг боловсруулж эхэлсэн.</li><li>• МИД-ын 2009 оны борлуулалтын улиралд оролцох даатгалын компаниудыг үргэлжлүүлэн ажиллуулахаар болсон.</li></ul>
2009 оны 1-р сар	<ul style="list-style-type: none"><li>• МИД-ын програм хангамжийн 2008 оны хувилбарыг хаан, 2009 оны борлуулалтын мэдээллийн санг битүүмжилсэн.</li><li>• МИД-ын зарчим, үйл ажиллагааны талаарх даатгалын компанийн сургагч багш, сумдын ажилтнууд, даатгалын төлөөлөгчид, орон нутгийн удирдлагуудад зориулсан гарын авлагыг шинэчлэн боловсруулсан.</li><li>• Даатгалын компанийн сургагч багш нарт зориулсан сургалтыг зохион байгуулсан.</li></ul>
2-р сар	<ul style="list-style-type: none"><li>• Оролцогч даатгалын компаниудтай МИД-ын хамтын ажиллагааны гэрээнд гарын үсэг зурсан.</li><li>• ҮДБ-ний стандарт гэрээг шинэчлэн боловсруулсан.</li><li>• ГХБ-нд хамруулах журмыг шинэчлэн боловсруулсан.</li><li>• МИД-ын 2009 оны борлуулалтын улиралд ашиглагдах даатгалын баталгааны маягт, гэрчилгээ, дардасын загварыг боловсруулан хэвлэсэн.</li><li>• МИД-ын болон ердийн даатгалын төлөөлөгчид эрх олгох шалгалтыг ТХН, СЯ, СЗХ-ны төлөөлөлтэйгээр зохион байгуулж, 299 төлөөлөгчдөд МИД-ыг борлуулах эрх, 206 төлөөлөгчдөд МИД болон ердийн даатгалыг борлуулах эрх олгосон.</li><li>• Даатгалын компаниудад баталгааны маягт, гэрчилгээ, дардасыг хүлээлгэн өгч борлуулалтын улирал эхлэх бэлтгэл ажлыг хангасан.</li></ul>
3-р сар	<ul style="list-style-type: none"><li>• Зурагт хуудас, нугалбар, даатгагчдад зориулсан товхимол, сонин зэрэг хэвлэмэл сурталчилгааны материалуудад хэвлэж тараасан.</li><li>• МИД-ын 2009 оны борлуулалтад оролцогч даатгалын компаниуд МИД-д оролцогчийн хураамжийг ТХН-ийн дансанд байршуулсан.</li><li>• МИД-ын нөөцийн сангуудад хүү тооцох талаар ХААН Банктай гэрээ байгуулсан.</li><li>• МИД-ын борлуулалтын улирал нээгдэж, даатгалын төлөөлөгчид орон нутагт борлуулалтын үйл ажиллагаагаа эхэлсэн.</li><li>• Борлуулалтын улирал эхэлсэнтэй холбогдуулан ТХН-ийн ажилтнууд, даатгалын компани, даатгалын төлөөлөгчдийн үйл ажиллагаатай танилцаж, зөвлөгөө өгч, даатгалын төлөөлөгч нарт зориулсан “Зуу зуун хүнтэй уулз, зөв үгсийг тэдэнд хэл” VCD-ийг бэлтгэн тараасан.</li><li>• МИД-д хамрагдах хүсэлтэй малчдыг богино хугацаанд, түргэн шуурхай хамрагдах боломжийг олгох, даатгалын төлөөлөгчдийн борлуулалтын</li></ul>



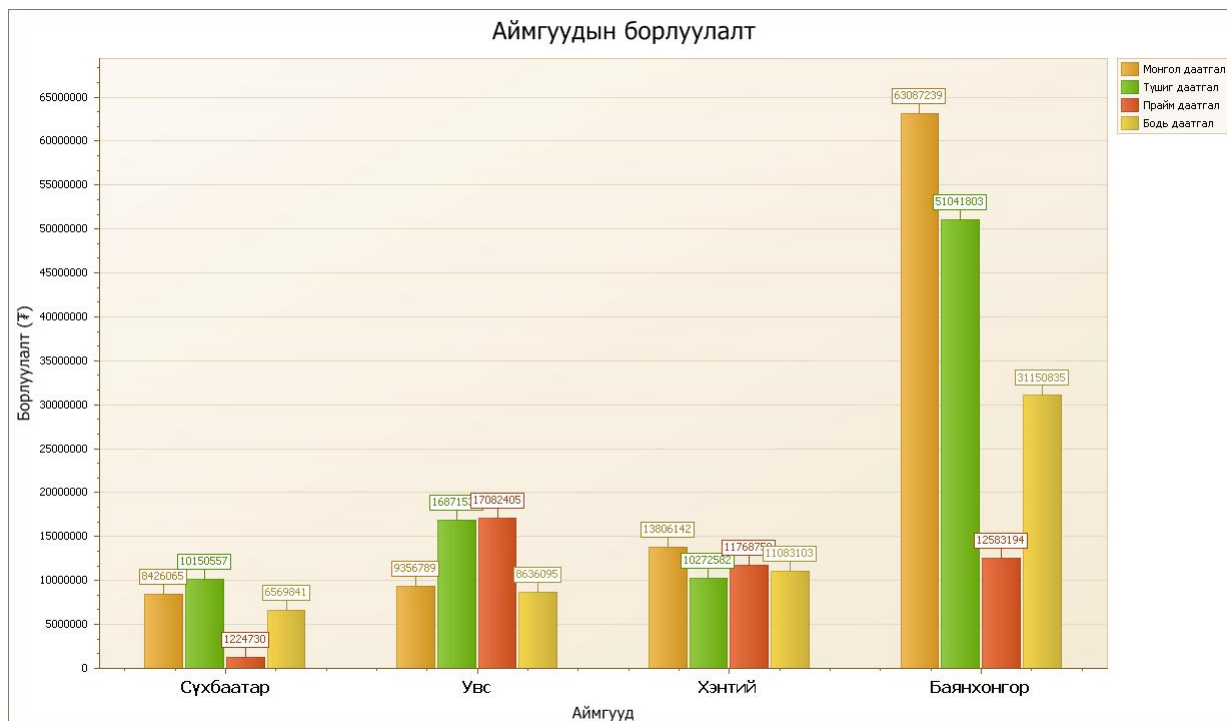
	<p>зардлыг хэмнэх зорилгоор даатгалд хамрагдах хүсэлтэй малчдын санал хүсэлтийг 91000770 утсаар авч, ТХН-ийн сумын ажилтан, даатгалын төлөөлөгчдөд мэдэгдэж, борлуулалтыг эрчимжүүлсэн.</p> <ul style="list-style-type: none"><li>• МИД-ын 2009 оны борлуулалтын улирлыг идэвхижүүлэх, борлуулалтын мэдээллийг чанаржуулах, ТХН-ийн зүгээс тавих хяналтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор долоо хоног бүрийн Пүрэв гаригт борлуулалтын мэдээг явуулж байхыг ТХН-ын аймгийн зохицуулагчдад үүрэг болгож, борлуулалтын мэдээг оролцогч талуудад цаг тухай бүр бэлтгэн хүргэсэн.</li><li>• МИД-ын програм хангамжийн 2009 оны хувилбар боловсруулагдсан.</li><li>• Туршилтын аймгуудын сум тус бүрийн ХААН Банкны салбар нэгжид МИД-ын 2009 оны хураамжийн орлого төвлөрөх данс нээгдсэн.</li></ul>
4-р сар	<ul style="list-style-type: none"><li>• МИД-ын борлуулалтыг бүртгэх програм хангамжийг туршилтын аймгууд дахь даатгалын компани болон ТХН-д суурилуулсан.</li><li>• Нүүр тулсан сургалтууд орон нутагт явагдаж эхэлсэн.</li></ul>
5-р сар	<ul style="list-style-type: none"><li>• МИД-ын програм хангамжийн ерөнхий зарчим, зорилгын талаар танилцуулга сургалтыг Интерактив компанийн холбогдох мэргэжилтнүүдэд зохион байгуулсан.</li></ul>
6-р сар	<ul style="list-style-type: none"><li>• Хагас жилийн мал тооллого сонгогдсон 4 аймагт явагдсан.</li><li>• 2009 оны хагас жилийн мал тооллого, түүвэр судалгааны дүн мэдээг нэгтгэн боловсруулсан.</li></ul>
7-р сар	<ul style="list-style-type: none"><li>• МИД-д 2008 онд даатгуулсан малчдад олгох нөхөн төлбөрийн тооцооллыг төслийн програм хангамж ашиглан хийсэн.</li><li>• МИД-ын 2008 оны үр дүнг тооцоолж, МДНТ-ийн дансыг хаан 2008 онд оролцсон даатгалын компаниудад хүүгийн орлогыг хувиарласан.</li><li>• Туршилтын аймгуудад ажиллан МИД-ын 2009 борлуулалтын улирлыг хаасан.</li><li>• Орон нутаг дахь даатгалын компаниудын борлуулалтын мэдээллийн санг битүүмжлэн програм хангамжийг хаасан.</li></ul>
8-р сар	<ul style="list-style-type: none"><li>• 2008 онд МИД-д хамрагдсан малчдад нөхөн төлбөрийг шилжүүлэн олгосон.</li><li>• МИД-ын 2009 оны хураамжийн орлогыг татан төвлөрүүлж эхэлсэн.</li></ul>
9-р сар	<ul style="list-style-type: none"><li>• Оролцогч даатгалын компаниудтай МИД-ын 2009 оны борлуулалтыг тулгах, МИД-д оролцогчийн хураамжийн бодит хэмжээг тодорхойлох ажил явагдаж байна.</li></ul>



## II. МИД-ын 2009 оны борлуулалт

МИД-ын дөрөвдэхь борлуулалтын улирал 2009 оны 3-р сарын 15-нд туршилтын Баянхонгор, Сүхбаатар, Увс, Хэнтий аймгийн нийт 69 сумдад эхэлснээс хойш 2009 оны 7-р сарын 10 хүртэлх хугацаанд төсөлд оролцогч даатгалын компаниуд нийт 5628 малчин МИД-ын ҮДБ болон ГХБ-ний гэрээг байгуулж, 191,9 сая төгрөгийн борлуулалт хийсэн байна. Энэ нь 2008 оны борлуулалттай харьцуулахад борлуулалтын орлого 51,9 сая буюу 27 хувиар, даатгуулагчдын тоо 1581 буюу 28,1 хувиар өссөн дүн юм.

График №1. МИД-ын борлуулалтын орлого



2008 оны эцсийн байдлаар төсөл хэрэгжиж буй 4 аймагт нийт 35677 малчин өрх байгаагаас 5628 өрх буюу 15,8 хувь нь МИД-д хамрагджээ. Түүнчлэн 4 аймгийн хувьд нийт 789,038 толгой мал МИД-д хамрагдсан нь 2008 оны мөн үзүүлэлтээс 38 хувиар өссөн ба 4 аймгийн 8,82 сая малын 9 хувийг эзэлж байна.

Хүснэгт №1. МИД-д хамрагдсан малын тоо

Аймаг	ҮДБ-д хамрагдсан малын тоо(толгой)						ГХБ-д хамрагдсан малын тоо(толгой)					
	Хонь	Ямаа	Үхэр	Адуу	Тэмээ	Нийт	Хонь	Ямаа	Үхэр	Адуу	Тэмээ	Нийт
Баянхонгор	68034	201061	9930	7394	163	286582	49255	98767	4722	5457	150	158351
Сүхбаатар	13200	10727	3188	3282	0	30397	8145	6594	1020	1101	0	16860
Увс	69368	105512	5986	974	0	181840	1903	2543	539	348	0	5333
Хэнтий	21189	27663	11577	9301	0	69730	17404	14813	4332	3396	0	39945
<b>Дүн</b>	<b>171791</b>	<b>344963</b>	<b>30681</b>	<b>20951</b>	<b>163</b>	<b>568549</b>	<b>76707</b>	<b>122717</b>	<b>10613</b>	<b>10302</b>	<b>150</b>	<b>220489</b>

### Баянхонгор аймаг

Баянхонгор аймгийн хувьд нийт 2444 малчин ҮДБ болон ГХБ-нд хамрагдсан нь туршилтын аймгуудаас хамгийн өндөр үзүүлэлт бөгөөд тус аймгийн нийт малчин өрхийн 21 хувь, 2009 онд МИД-д хамрагдсан нийт малчдын 43 хувь болж байна. Баянхонгор аймагт Бодь Даатгал, Монгол Даатгал, Түшиг Даатгал, Прайм Даатгал компаниуд борлуулалтын үйл ажиллагаа эрхэлж нийт 107,7 сая төгрөгийн борлуулалт хийгдсэн нь



МИД-ын 2009 оны борлуулалтын орлогын хамгийн өндөр буюу 56,1 хувийг бүрдүүлж байна.

**Хүснэгт №2. Даатгуулагчдын тоо ба борлуулалтын нийт хэмжээ (Баянхонгор аймаг)**

Даатгуулагчдын тоо ба борлуулалтын нийт хэмжээ (Баянхонгор аймаг)

№	Сум	Бодь даатгал		Монгол даатгал		Прайм даатгал		Түшиг даатгал		Нийт дүн	
		Малчны тоо	Борлуулалтын орлого	Малчны тоо	Борлуулалтын орлого	Малчны тоо	Борлуулалтын орлого	Малчны тоо	Борлуулалтын орлого	Малчны тоо	Борлуулалтын орлого
1	Баянхонгор	15	776,901.40	7	426,355.01	4	241,620.00	0	0	26	1,444,876.41
2	Баацагаан	14	530,248.00	62	2,214,940.00	0	0	43	632,572.70	119	3,377,760.70
3	Баянбулаг	0	0	62	2,526,130.00	4	35,600.00	0	0	66	2,561,730.00
4	Баянговь	0	0	92	4,279,410.00	0	0	51	2,539,100.00	143	6,818,510.00
5	Баянлиг	32	511,290.00	45	775,279.90	21	81,609.00	0	0	98	1,368,178.90
6	Баян-Овоо	39	1,274,455.00	64	3,538,305.00	0	0	0	0	103	4,812,760.00
7	Баян-Өндөр	8	392,600.00	0	0	2	304,200.00	50	2,875,880.00	60	3,572,680.00
8	Баянцагаан	1	33,750.00	102	2,947,202.50	66	2,515,650.00	35	1,705,372.50	204	7,201,975.00
9	Богд	10	482,940.00	32	743,292.00	0	0	17	448,260.00	59	1,674,492.00
10	Бөмбөгөр	51	1,397,005.00	56	3,640,866.00	23	698,698.00	34	607,307.11	164	6,343,876.11
11	Бууцагаан	13	1,236,895.00	24	1,436,185.00	0	0	59	5,976,483.00	96	8,649,563.00
12	Галуут	14	213,905.00	78	1,578,577.00	0	0	172	4,373,790.00	264	6,166,272.00
13	Гурванбулаг	0	0	7	627,229.00	1	33,350.00	0	0	8	660,579.00
14	Жаргалант	0	0	58	2,038,300.00	5	91,000.00	3	104,040.00	66	2,233,340.00
15	Жинст	22	625,105.00	35	1,057,401.60	27	876,652.00	6	322,350.00	90	2,881,508.60
16	Заг	65	4,019,283.75	49	2,875,740.00	0	0	0	0	114	6,895,023.75
17	Өлзийт	120	6,452,325.00	21	981,446.51	1	67,500.00	5	277,503.66	147	7,778,775.16
18	Хүрээмарал	51	3,160,201.00	207	11,061,385.00	44	2,181,855.00	139	9,960,456.33	441	26,363,897.33
19	Шинэжинст	2	89,400.00	0	0	46	1,575,129.99	91	3,304,625.00	139	4,969,154.99
20	Эрдэнэцогт	1	41,599.99	14	337,560.00	0	0	22	1,580,680.00	37	1,959,839.99
	<b>Нийт</b>	<b>458</b>	<b>21,237,904.14</b>	<b>1015</b>	<b>43,085,604.52</b>	<b>244</b>	<b>8,702,863.99</b>	<b>727</b>	<b>34,708,420.30</b>	<b>2444</b>	<b>107,734,792.94</b>

**Хүснэгт №3. ҮДБ ба ГХБ-ний борлуулалтын орлого даатгалын компаниар (Баянхонгор аймаг)**

№	Сум	Бодь даатгал		Монгол даатгал		Түшиг даатгал		Прайм даатгал		Нийт дүн	
		ҮДБ	ГХБ	ҮДБ	ГХБ	ҮДБ	ГХБ	ҮДБ	ГХБ	ҮДБ	ГХБ
1	Баянхонгор	632,741.40	144,160.00	423,755.01	2,600.00	-	-	241,620.00	-	1,298,116.41	146,760.00
2	Баацагаан	513,728.00	16,520.00	1,997,300.00	217,640.00	566,332.70	66,240.00	-	-	3,077,360.70	300,400.00
3	Баянбулаг	-	-	2,419,650.00	106,480.00	-	-	29,600.00	6,000.00	2,449,250.00	112,480.00
4	Баянговь	-	-	3,934,610.00	344,800.00	2,493,900.00	45,200.00	-	-	6,428,510.00	390,000.00
5	Баянлиг	271,290.00	240,000.00	714,959.90	60,320.00	-	-	73,809.00	7,800.00	1,060,058.90	308,120.00
6	Баян-Овоо	1,240,135.00	34,320.00	3,538,305.00	-	-	-	-	-	4,778,440.00	34,320.00
7	Баян-Өндөр	392,600.00	-	-	-	2,875,880.00	-	304,200.00	-	3,572,680.00	-
8	Баянцагаан	33,750.00	-	2,521,122.50	426,080.00	1,570,492.50	134,880.00	2,365,650.00	150,000.00	6,491,015.00	710,960.00
9	Богд	449,340.00	33,600.00	673,452.00	69,840.00	351,140.00	97,120.00	-	-	1,473,932.00	200,560.00
10	Бөмбөгөр	1,393,525.00	3,480.00	3,617,586.00	23,280.00	607,307.11	-	698,698.00	-	6,317,116.11	26,760.00
11	Бууцагаан	1,236,895.00	-	1,382,225.00	53,480.00	5,916,603.00	59,880.00	-	-	8,535,723.00	113,840.00
12	Галуут	184,905.00	29,000.00	1,431,217.00	147,360.00	3,914,750.00	459,040.00	-	-	5,530,872.00	635,400.00
13	Гурванбулаг	-	-	619,629.00	7,600.00	-	-	33,350.00	-	652,979.00	7,600.00
14	Жаргалант	-	-	1,963,700.00	74,600.00	104,040.00	-	49,600.00	41,400.00	2,117,340.00	116,000.00
15	Жинст	477,225.00	147,880.00	845,121.60	212,280.00	322,350.00	-	735,372.00	141,280.00	2,380,068.60	501,440.00
16	Заг	3,843,123.75	176,160.00	2,828,300.00	47,440.00	-	-	-	-	6,671,423.75	223,600.00
17	Өлзийт	6,007,485.00	444,840.00	978,886.51	2,560.00	277,503.66	-	67,500.00	-	7,331,375.16	447,400.00
18	Хүрээмарал	3,023,921.00	136,280.00	9,871,065.00	1,190,320.00	8,893,576.33	1,066,880.00	1,758,015.00	423,840.00	23,546,577.33	2,817,320.00
19	Шинэжинст	89,400.00	-	-	-	3,202,225.00	102,400.00	1,403,249.99	171,880.00	4,694,874.99	274,280.00
20	Эрдэнэцогт	41,599.99	-	337,560.00	-	1,580,680.00	-	-	-	1,959,839.99	-
	<b>Нийт</b>	<b>19,831,664.14</b>	<b>1,406,240.00</b>	<b>40,098,444.52</b>	<b>2,987,160.00</b>	<b>32,676,780.30</b>	<b>2,031,640.00</b>	<b>7,760,663.99</b>	<b>942,200.00</b>	<b>100,367,552.94</b>	<b>7,367,240.00</b>

Баянхонгор аймгийн хэмжээнд нийт ҮДБ-д 100,3 сая төгрөг, ГХБ-д 7,4 сая төгрөгийн борлуулалт хийсэн. Өмнөх онтой харьцуулахад борлуулалтын орлого 32,2 хувь буюу 34,6 сая төгрөгөөр өссөн байна.

Тус аймгийн хэмжээнд нийт 286582 толгой малыг ҮДБ-д, 158351 толгой малыг ГХБ-д хамруулсан. Энэ нь Баянхонгор аймгийн нийт малтай харьцуулахад ҮДБ-д даатгагдсан мал 10,8 хувь, ГХБ-д хамрагдсан мал 6 хувийг эзэлж байна.

Баянхонгор аймагт нийт 82 төлөөлөгч МИД-ийг борлуулах эрх авснаас Бодь Даатгал компанийн 15, Монгол Даатгал компанийн 25, Прайм Даатгал компанийн 12, Түшиг Даатгал компанийн 18 төлөөлөгч буюу нийт 70 төлөөлөгч МИД-ын борлуулалтыг хийсэн ба 12 төлөөлөгч ямар нэгэн шалтгаанаар борлуулалт хийгээгүй байна.



### Сүхбаатар аймаг

МИД-ийн 2009 оны борлуулалтын улиралд шинээр хамрагдсан Сүхбаатар аймгийн хувьд нийт 273 малчин МИД-д хамрагдсан нь аймгийн нийт малчдын 6 хувийг эзэлж байна. Борлуулалтын орлого болох 17,9 сая төгрөгийг төсөлд оролцогч 4 даатгалын компани хийж, энэ нь МИД-ын 2009 оны борлуулалтын орлогын 9,3 хувь болж байна.

Сүхбаатар аймгийн хэмжээнд нийт 30397 толгой малыг ҮДБ-д, 16860 толгой малыг ГХБ-д хамруулсан. Сүхбаатар аймгийн нийт малтай харьцуулахад ҮДБ-д даатгуулсан мал 2 хувь, ГХБ-д хамрагдсан мал 1,1 хувийг эзэлж байна.

### Хүснэгт №4. Даатгуулагчдын тоо ба борлуулалтын нийт хэмжээ (Сүхбаатар аймаг)

Даатгуулагчдын тоо ба борлуулалтын нийт хэмжээ (Сүхбаатар аймаг)

№	Сум	Бодь даатгал		Монгол даатгал		Прайм даатгал		Түшиг даатгал		Нийт дүн	
		Малчны тоо	Борлуулалтын орлого	Малчны тоо	Борлуулалтын орлого	Малчны тоо	Борлуулалтын орлого	Малчны тоо	Борлуулалтын орлого	Малчны тоо	Борлуулалтын орлого
1	Асгат	7	876,280.00	11	373,320.00	4	242,400.00	4	275,360.00	26	1,767,360.00
2	Баруун-Урт	1	24,560.00	10	494,420.00	0	-	0	0	11	518,980.00
3	Баяндэлгэр	3	612,000.00	6	271,560.00	0	-	12	387,120.00	21	1,270,680.00
4	Дарьганга	0	0	12	569,786.66	18	525,673.33	5	187,635.00	35	1,283,094.99
5	Мөнххаан	6	831,400.00	10	725,881.00	0	-	3	479,370.00	19	2,036,651.00
6	Наран	1	401,520.00	1	132,640.00	0	-	1	244,000.00	3	778,160.00
7	Онгон	2	258,032.25	0	0	0	-	0	0	2	258,032.25
8	Сүхбаатар	1	210,000.00	9	478,334.60	0	-	2	142,030.00	12	830,364.60
9	Түвшинширээ	1	2,600.00	14	936,250.00	0	-	10	1,349,010.00	25	2,287,860.00
10	Түмэнцогт	12	449,875.00	23	401,145.00	0	-	13	381,448.33	48	1,232,468.33
11	Уулбаян	2	127,040.00	18	939,853.00	0	-	4	113,440.00	24	1,180,333.00
12	Халзан	0	0	3	48,480.00	3	72,840.00	1	63,450.00	7	184,770.00
13	Эрдэнэцагаан	5	627,440.00	10	440,680.00	0	-	25	3,179,281.29	40	4,247,401.29
	<b>Нийт</b>	<b>41</b>	<b>4,420,747.25</b>	<b>127</b>	<b>5,812,350.26</b>	<b>25</b>	<b>840,913.33</b>	<b>80</b>	<b>6,802,144.62</b>	<b>273</b>	<b>17,876,155.46</b>

### Хүснэгт №5. ҮДБ ба ГХБ-ний борлуулалтын орлого даатгалын компаниар (Сүхбаатар аймаг)

№	Сум	Бодь даатгал		Монгол даатгал		Түшиг даатгал		Прайм даатгал		Нийт дүн	
		ҮДБ	ГХБ	ҮДБ	ГХБ	ҮДБ	ГХБ	ҮДБ	ГХБ	ҮДБ	ГХБ
1	Асгат	807,520.00	68,760.00	294,200.00	79,120.00	271,200.00	4,160.00	226,000.00	16,400.00	1,598,920.00	168,440.00
2	Баруун-Урт	-	24,560.00	484,100.00	10,320.00	-	-	-	-	484,100.00	34,880.00
3	Баяндэлгэр	612,000.00	-	252,000.00	19,560.00	319,000.00	68,120.00	-	-	1,183,000.00	87,680.00
4	Дарьганга	-	-	411,666.66	158,120.00	187,635.00	-	487,633.33	38,040.00	1,086,934.99	196,160.00
5	Мөнххаан	807,640.00	23,760.00	719,681.00	6,200.00	479,370.00	-	-	-	2,006,691.00	29,960.00
6	Наран	401,520.00	-	132,640.00	-	244,000.00	-	-	-	778,160.00	-
7	Онгон	258,032.25	-	-	-	-	-	-	-	258,032.25	-
8	Сүхбаатар	210,000.00	-	466,174.60	12,160.00	142,030.00	-	-	-	818,204.60	12,160.00
9	Түвшинширээ	-	2,600.00	860,810.00	75,440.00	1,349,010.00	-	-	-	2,209,820.00	78,040.00
10	Түмэнцогт	446,995.00	2,880.00	236,825.00	164,320.00	363,448.33	18,000.00	-	-	1,047,268.33	185,200.00
11	Уулбаян	127,040.00	-	920,653.00	19,200.00	99,600.00	13,840.00	-	-	1,147,293.00	33,040.00
12	Халзан	-	-	30,000.00	18,480.00	63,450.00	-	54,000.00	18,840.00	147,450.00	37,320.00
13	Эрдэнэцагаан	627,440.00	-	418,680.00	22,000.00	3,179,281.29	-	-	-	4,225,401.29	22,000.00
	<b>Нийт</b>	<b>4,298,187.25</b>	<b>122,560.00</b>	<b>5,227,430.26</b>	<b>584,920.00</b>	<b>6,698,024.62</b>	<b>104,120.00</b>	<b>767,633.33</b>	<b>73,280.00</b>	<b>16,991,275.46</b>	<b>884,880.00</b>

Сүхбаатар аймагт нийт 66 төлөөлөгч МИД-ийг борлуулах эрх авснаас Бодь Даатгал компанийн 12, Монгол Даатгал компанийн 17, Прайм Даатгал компанийн 3, Түшиг Даатгал компанийн 13 төлөөлөгч буюу нийт 45 төлөөлөгч МИД-ын борлуулалтыг хийсэн байна.



### Увс аймаг

Увс аймгийн хувьд нийт 1835 малчин МИД-д хамрагдсан нь аймгийн нийт малчдын 18,5 хувь 2009 онд МИД-д хамрагдсан малчдын 32,6 хувийг эзэлж байна. Борлуулалтын орлого 34,2 сая төгрөг болсон нь нийт борлуулалтын 18 хувийг бүрдүүлж байна.

Увс аймгийн хэмжээнд нийт 181840 толгой малыг ҮДБ-д, 5333 толгой малыг ГХБ-д хамруулсан. Увс аймгийн нийт малтай харьцуулахад ҮДБ-д даатгагдсан мал 7,3 хувь, ГХБ-д хамрагдсан мал 0,2 хувийг эзэлж байна.

Тус аймгийн хувьд даатгуулагчдын тоо нь өмнөх жилийнхээс 444 буюу 32 хувиар, даатгалын хураамжийн хэмжээ 3,3 сая төгрөг буюу 11 хувиар өссөн байна.

### Хүснэгт №6. Даатгуулагчдын тоо ба борлуулалтын нийт хэмжээ (Увс аймаг)

Даатгуулагчдын тоо ба борлуулалтын нийт хэмжээ (Увс аймаг)

№	Сум	Бодь даатгал		Монгол даатгал		Прайм даатгал		Түшиг даатгал		Нийт дүн	
		Малчны тоо	Борлуулалтын орлого	Малчны тоо	Борлуулалтын орлого	Малчны тоо	Борлуулалтын орлого	Малчны тоо	Борлуулалтын орлого	Малчны тоо	Борлуулалтын орлого
1	Улаангом	5	129,340.00	0	0	140	993,140.25	8	130,600.00	153	1,253,080.25
2	Баруунтуруун	28	448,680.01	67	735,878.00	15	68,992.50	0	0	110	1,253,550.51
3	Бөхмөрөн	80	1,143,000.00	11	242,300.00	0	0	0	0	91	1,385,300.00
4	Давст	25	133,700.00	12	154,359.00	24	294,100.00	31	370,300.00	92	952,459.00
5	Завхан	1	33,500.00	3	74,325.00	0	0	18	550,901.40	22	658,726.40
6	Зүүнговь	0	0	30	281,088.00	34	471,652.00	38	378,626.00	102	1,131,366.00
7	Зүүнхангай	10	129,600.00	10	201,000.00	30	451,500.00	6	80,700.00	56	862,800.00
8	Малчин	0	0	19	238,810.00	27	545,200.00	56	850,727.50	102	1,634,737.50
9	Наранбулаг	25	231,980.50	1	80,465.00	71	2,231,868.99	0	0	97	2,544,314.49
10	Өлгий	3	57,330.00	0	0	0	0	25	264,482.50	28	321,812.50
11	Өмнөговь	49	856,927.99	50	1,254,779.15	48	1,539,884.67	68	991,586.50	215	4,643,178.31
12	Өндөрхангай	17	445,360.00	62	2,538,960.00	96	1,885,308.00	160	4,892,259.75	335	9,761,887.75
13	Сагил	0	0	0	0	40	248,883.00	0	0	40	248,883.00
14	Тариалан	15	342,840.00	0	0	1	21,644.66	68	1,492,067.50	84	1,856,552.16
15	Түргэн	24	163,150.00	0	0	7	232,666.20	10	271,789.00	41	667,605.20
16	Тэс	55	317,880.00	0	0	3	50,351.05	10	66,000.00	68	434,231.05
17	Ховд	26	1,122,260.00	0	0	35	1,040,694.00	26	484,040.00	87	2,646,994.00
18	Хяргас	10	157,400.00	9	205,360.00	10	89,640.00	23	445,600.00	52	898,000.00
19	Цагаанхайрхан	11	59,810.00	14	194,672.50	35	795,688.00	0	0	60	1,050,170.50
	<b>Нийт</b>	<b>384</b>	<b>5,772,758.50</b>	<b>288</b>	<b>6,201,996.65</b>	<b>616</b>	<b>10,961,213.32</b>	<b>547</b>	<b>11,269,680.15</b>	<b>1835</b>	<b>34,205,648.62</b>

### Хүснэгт №7. ҮДБ ба ГХБ-ний борлуулалтын орлого даатгалын компаниар (Увс аймаг)

№	Сум	Бодь даатгал		Монгол даатгал		Түшиг даатгал		Прайм даатгал		Нийт дүн	
		ҮДБ	ГХБ	ҮДБ	ГХБ	ҮДБ	ГХБ	ҮДБ	ГХБ	ҮДБ	ГХБ
1	Улаангом	129,340.00	-	-	-	130,600.00	-	961,220.25	31,920.00	1,221,160.25	31,920.00
2	Баруунтуруун	443,800.01	4,880.00	690,078.00	45,800.00	-	-	68,992.50	-	1,202,870.51	50,680.00
3	Бөхмөрөн	1,143,000.00	-	242,300.00	-	-	-	-	-	1,385,300.00	-
4	Давст	133,700.00	-	154,359.00	-	366,300.00	4,000.00	294,100.00	-	948,459.00	4,000.00
5	Завхан	33,500.00	-	74,325.00	-	550,901.40	-	-	-	658,726.40	-
6	Зүүнговь	-	-	281,088.00	-	369,066.00	9,560.00	471,652.00	-	1,121,806.00	9,560.00
7	Зүүнхангай	129,600.00	-	201,000.00	-	80,700.00	-	451,500.00	-	862,800.00	-
8	Малчин	-	-	238,810.00	-	844,887.50	5,840.00	545,200.00	-	1,628,897.50	5,840.00
9	Наранбулаг	231,980.50	-	80,465.00	-	-	-	2,231,868.99	-	2,544,314.49	-
10	Өлгий	57,330.00	-	-	-	227,322.50	37,160.00	-	-	284,652.50	37,160.00
11	Өмнөговь	856,927.99	-	1,249,419.15	5,360.00	991,586.50	-	1,539,884.67	-	4,637,818.31	5,360.00
12	Өндөрхангай	445,360.00	-	2,538,960.00	-	4,892,259.75	-	1,796,228.00	89,080.00	9,672,807.75	89,080.00
13	Сагил	-	-	-	-	-	-	231,883.00	17,000.00	231,883.00	17,000.00
14	Тариалан	342,840.00	-	-	-	1,475,747.50	16,320.00	21,644.66	-	1,840,232.16	16,320.00
15	Түргэн	163,150.00	-	-	-	271,789.00	-	232,666.20	-	667,605.20	-
16	Тэс	305,880.00	12,000.00	-	-	66,000.00	-	50,351.05	-	422,231.05	12,000.00
17	Ховд	1,117,020.00	5,240.00	-	-	479,920.00	4,120.00	1,040,694.00	-	2,637,634.00	9,360.00
18	Хяргас	157,400.00	-	200,000.00	5,360.00	445,600.00	-	89,640.00	-	892,640.00	5,360.00
19	Цагаанхайрхан	54,810.00	5,000.00	187,472.50	7,200.00	-	-	795,688.00	-	1,037,970.50	12,200.00
	<b>Нийт</b>	<b>5,745,638.50</b>	<b>27,120.00</b>	<b>6,138,276.65</b>	<b>63,720.00</b>	<b>11,192,680.15</b>	<b>77,000.00</b>	<b>10,823,213.32</b>	<b>138,000.00</b>	<b>33,899,808.62</b>	<b>305,840.00</b>

Увс аймгийн хэмжээнд нийт ҮДБ-д 34 сая төгрөг, ГХБ-д 306 мянган төгрөгийн борлуулалт хийсэн.



Увс аймагт нийт 76 төлөөлөгч МИД-ийг борлуулах эрх авснаас Бодь Даатгал компанийн 16, Монгол Даатгал компанийн 12, Прайм Даатгал компанийн 12, Түшиг Даатгал компанийн 14 төлөөлөгч буюу нийт 54 төлөөлөгч МИД-ын борлуулалтыг хийсэн байна.

### Хэнтий аймаг

Хэнтий аймгийн хувьд нийт 1076 малчин МИД-д хамрагдсан бөгөөд аймгийн нийт малчдын 14 хувь, 2009 онд МИД-д хамрагдсан малчдын 19 хувийг эзэлж байна. Борлуулалтын орлого 32,1 сая төгрөг болсон нь МИД-ын 2009 оны борлуулалтын 16,7 хувийг бүрдүүлж байна.

Тус аймгийн хэмжээнд 69730 толгой малыг ҮДБ-д, 39945 толгой малыг ГХБ-д хамруулсан. Хэнтий аймгийн нийт малтай харьцуулахад ҮДБ-д даатгагдсан мал 3,3 хувь, ГХБ-д хамрагдсан мал 1,9 хувийг эзэлж байна.

Даатгуулагчдын тоо 327 малчин буюу 30 хувиар өссөн, харин борлуулалтын орлого 9 сая төгрөг буюу 11 хувиар буурсан байна.

### Хүснэгт №8. Даатгуулагчдын тоо ба борлуулалтын нийт хэмжээ (Хэнтий аймаг)

Даатгуулагчдын тоо ба борлуулалтын нийт хэмжээ (Хэнтий аймаг)

№	Сум	Бодь даатгал		Монгол даатгал		Прайм даатгал		Түшиг даатгал		Нийт дүн	
		Малчны тоо	Борлуулалтын орлого	Малчны тоо	Борлуулалтын орлого	Малчны тоо	Борлуулалтын орлого	Малчны тоо	Борлуулалтын орлого	Малчны тоо	Борлуулалтын орлого
1	Батноров	4	59,668.00	30	2,234,340.00	47	1,793,091.00	11	82,498.00	92	4,169,597.00
2	Батширээт	20	382,148.00	18	271,995.00	0	-	0	-	38	654,143.00
3	Баян-Адрага	11	583,749.89	37	519,570.00	2	21,210.00	0	-	50	1,124,529.89
4	Баян-Овоо	101	3,507,870.00	34	1,405,258.79	10	210,060.00	40	2,076,715.00	185	7,199,903.79
5	Баянмөнх	0	-	1	38,400.00	54	1,973,915.01	4	103,075.00	59	2,115,390.01
6	Баянхутаг	17	350,786.00	10	562,030.00	3	60,147.11	31	2,079,139.00	61	3,052,102.11
7	Биндэр	16	672,898.00	12	138,260.00	1	17,952.00	0	-	29	829,110.00
8	Галшар	30	1,509,500.00	9	516,920.00	17	206,360.90	0	-	56	2,232,780.90
9	Дадал	0	-	3	49,000.00	2	67,360.00	15	51,259.80	20	167,619.80
10	Дархан	3	205,620.00	48	972,850.00	0	-	18	92,800.00	69	1,271,270.00
11	Дэлгэрхаан	0	-	21	462,820.00	10	424,190.00	30	481,370.00	61	1,368,380.00
12	Жаргалтхаан	0	-	32	618,020.00	27	1,407,920.00	9	309,598.00	68	2,335,538.00
13	Мөрөн	2	237,152.00	15	415,400.00	8	61,967.60	10	14,440.00	35	728,959.60
14	Норовлин	0	-	20	567,360.00	7	351,540.00	10	105,276.75	37	1,024,176.75
15	Хэрлэн	3	123,410.00	3	139,360.00	101	1,386,166.02	44	542,036.60	151	2,190,971.62
16	Өмнөдэлгэр	0	-	6	123,884.00	0	-	20	300,754.00	26	424,638.00
17	Цэнхэрмандал	0	-	9	460,000.00	0	-	30	734,386.64	39	1,194,386.64
	<b>Нийт</b>	<b>207</b>	<b>7,632,801.89</b>	<b>308</b>	<b>9,495,467.79</b>	<b>289</b>	<b>7,981,879.64</b>	<b>272</b>	<b>6,973,347.79</b>	<b>1076</b>	<b>32,083,497.11</b>

### Хүснэгт №9. ҮДБ ба ГХБ-ний борлуулалтын орлого даатгалын компаниар (Хэнтий аймаг)

ҮДБ ба ГХБ-ний борлуулалтын орлого (Хэнтий аймаг)

№	Сум	Бодь даатгал		Монгол даатгал		Прайм даатгал		Түшиг даатгал		Нийт дүн	
		ҮДБ	ГХБ	ҮДБ	ГХБ	ҮДБ	ГХБ	ҮДБ	ГХБ	ҮДБ	ГХБ
1	Батноров	29,748.00	29,920.00	2,115,100.00	119,240.00	76,658.00	5,840.00	1,688,211.00	104,880.00	3,909,717.00	259,880.00
2	Батширээт	380,108.00	2,040.00	231,755.00	40,240.00	-	-	-	-	611,863.00	42,280.00
3	Баян-Адрага	583,749.89	-	322,570.00	197,000.00	-	-	14,850.00	6,360.00	921,169.89	203,360.00
4	Баян-Овоо	2,815,950.00	691,920.00	1,261,618.79	143,640.00	1,924,035.00	152,680.00	187,580.00	22,480.00	6,189,183.79	1,010,720.00
5	Баянмөнх	-	-	38,400.00	-	100,075.00	3,000.00	1,867,555.01	106,360.00	2,006,030.01	109,360.00
6	Баянхутаг	350,786.00	-	562,030.00	-	2,079,139.00	-	46,667.11	13,480.00	3,038,622.11	13,480.00
7	Биндэр	664,578.00	8,320.00	106,020.00	32,240.00	-	-	17,952.00	-	788,550.00	40,560.00
8	Галшар	1,509,500.00	-	504,800.00	12,120.00	-	-	197,040.90	9,320.00	2,211,340.90	21,440.00
9	Дадал	-	-	49,000.00	-	38,779.80	12,480.00	67,360.00	-	155,139.80	12,480.00
10	Дархан	205,620.00	-	789,450.00	183,400.00	72,600.00	20,200.00	-	-	1,067,670.00	203,600.00
11	Дэлгэрхаан	-	-	435,100.00	27,720.00	430,290.00	51,080.00	361,110.00	63,080.00	1,226,500.00	141,880.00
12	Жаргалтхаан	-	-	590,700.00	27,320.00	287,478.00	22,120.00	1,370,160.00	37,760.00	2,248,338.00	87,200.00
13	Мөрөн	237,152.00	-	399,400.00	16,000.00	6,600.00	7,840.00	61,967.60	-	705,119.60	23,840.00
14	Норовлин	-	-	546,320.00	21,040.00	105,276.75	-	348,660.00	2,880.00	1,000,256.75	23,920.00
15	Хэрлэн	123,410.00	-	133,200.00	6,160.00	442,395.60	99,640.00	1,344,646.02	41,520.00	2,043,651.62	147,320.00
16	Өмнөдэлгэр	-	-	123,884.00	-	300,754.00	-	-	-	424,638.00	-
17	Цэнхэрмандал	-	-	412,000.00	48,000.00	734,386.64	-	-	-	1,146,386.64	48,000.00
	<b>Нийт</b>	<b>6,900,601.89</b>	<b>732,200.00</b>	<b>8,621,347.79</b>	<b>874,120.00</b>	<b>6,598,467.79</b>	<b>374,880.00</b>	<b>7,573,759.64</b>	<b>408,120.00</b>	<b>29,694,177.11</b>	<b>2,389,320.00</b>



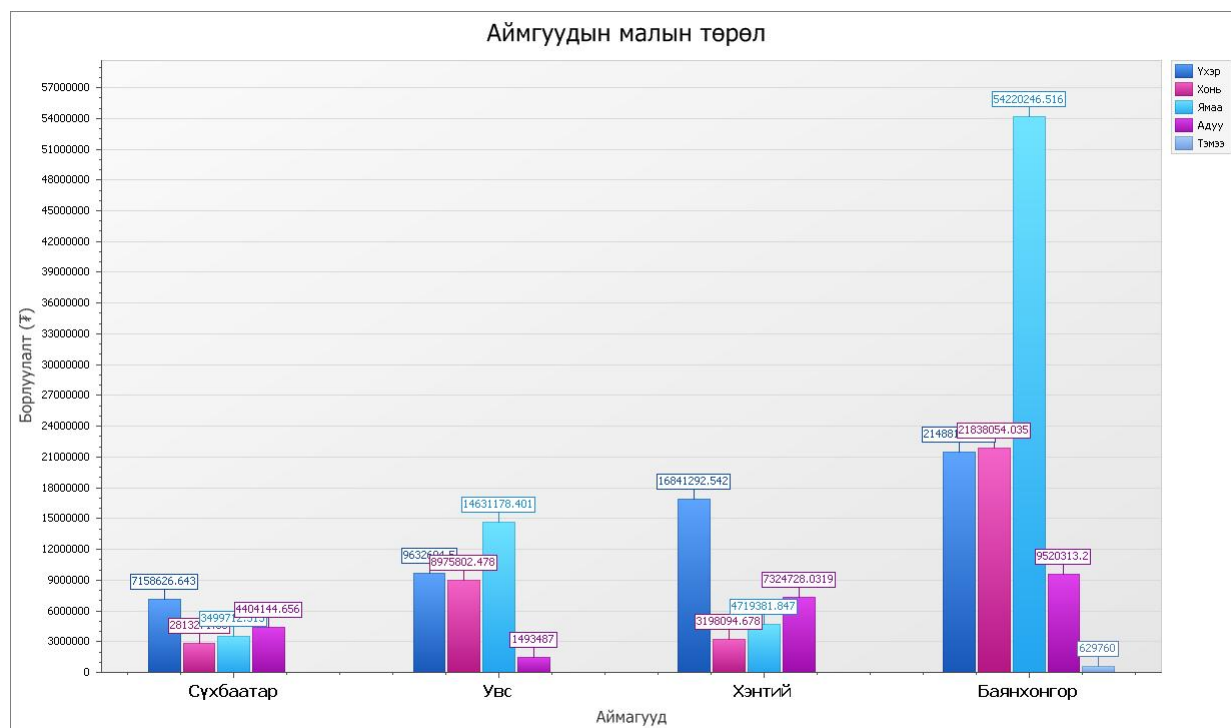


Хэнтий аймгийн хэмжээнд нийт ҮДБ-д 29,7 сая төгрөг, ГХБ-д 2,4 сая төгрөгийн борлуулалт хийсэн.

Хэнтий аймагт нийт 75 төлөөлөгч МИД-ийг борлуулах эрх авснаас Бодь Даатгал компанийн 10, Монгол Даатгал компанийн 19, Прайм Даатгал компанийн 14, Түшиг Даатгал компанийн 13 төлөөлөгч буюу нийт 56 төлөөлөгч МИД-ын борлуулалтыг хийсэн байна.

Төсөлд хамрагдсан 4 аймгийн хувьд 2009 онд даатгалд хамрагдсан малын 58,9 хувийг ямаа, 5,2 хувийг үхэр, 31,9 хувийг хонь, 3,9 хувийг адуу, 0,04 хувийг тэмээн сүрэг эзэлж байна.

## График №2. МИД-д хамрагдсан малын бүтэц



Өмнөх жилтэй харьцуулахад даатгуулсан малын бүтцэд хонины эзлэх хувь 6 хувиар өсч, ямааны эзлэх хувь 4,7 хувиар, адууны эзлэх хувь 0,7 хувиар, үхэр сүргийн эзлэх хувь 0,7 хувиар буурсан байна.



### III. Даатгалын компани

Төсөл хэрэгжиж буй 4 аймагт нийт 299 даатгалын төлөөлөгч МИД-ыг борлуулах эрх авснаас нийт 255 төлөөлөгч /Бодь Даатгал компани 53, Монгол Даатгал компани 73, Прайм Даатгал компани 41, Түшиг Даатгал компани 58/ МИД-ын 2009 оны борлуулалтыг гүйцэтгэсэн. Ерөнхийдөө 2008 онтой харьцуулахад даатгалын компаниудын төлөөлөгчийн тоо нэмэгдсэн боловч бодит борлуулалт хийж байгаа төлөөлөгчийн тоо буурсан юм. Энэ нь даатгалын төлөөлөгч нар МИД-ыг борлуулах сонирхолтой байдаг ч малчидтай нэг бүрчлэн уулзах үйл ажиллагааны зардал хүрэлцдэггүй, нөгөө талаас малчид МИД-ыг худалдан авах бэлэн мөнгөний боломж хомс байдаг нь нөлөөлж байна.

Өмнөх жилд нэгж даатгалын төлөөлөгч Баянхонгор аймгийн хувьд 32, Увс аймгийн хувьд 27, Хэнтий аймгийн хувьд 17 малчинтай гэрээ хийж байсан.

#### Хүснэгт №10.

Даатгалын компаниуд	Баянхонгор аймаг		Увс аймаг		Хэнтий аймаг	
	Даатгуулагч дын тоо	Хураамжийн орлого	Даатгуулагч дын тоо	Хураамжийн орлого	Даатгуулагч дын тоо	Хураамжийн орлого
Монгол Даатгал	35	1,340,042	15	330,492	13	686,953
Түшиг Даатгал	37	1,615,523	33	717,925	20	965,807
Прайм Даатгал	18	971,752	33	907,163	21	933,166
Бодь Даатгал	37	1,229,165	29	490,047	16	831,965
<b>Дундаж</b>	<b>32</b>	<b>1,289,121</b>	<b>27</b>	<b>611,407</b>	<b>17</b>	<b>854,473</b>

Харин 2009 онд нэгж даатгалын төлөөлөгч Баянхонгор аймгийн хувьд 33, Сүхбаатар аймгийн хувьд 6, Увс аймгийн хувьд 35, Хэнтий аймгийн хувьд 20 малчинтай гэрээ хийж, өмнөх оныхоос өссөн үзүүлэлттэй байна.

#### Хүснэгт №11.

Даатгалын компаниуд	Баянхонгор аймаг		Сүхбаатар аймаг		Увс аймаг		Хэнтий аймаг	
	Малчин	Хураамж	Малчин	Хураамж	Малчин	Хураамж	Малчин	Хураамж
Монгол Даатгал	41	1,722,155	7	341,903	24	521,592	16	499,761
Түшиг Даатгал	40	1,928,044	6	523,211	39	805,240	21	536,411
Прайм Даатгал	20	725,239	8	280,304	54	952,856	21	570,134
Бодь Даатгал	31	1,415,669	3	368,396	24	360,402	21	763,280
<b>Дундаж</b>	<b>33</b>	<b>1,447,777</b>	<b>6</b>	<b>378,454</b>	<b>35</b>	<b>660,022</b>	<b>20</b>	<b>592,397</b>

МИД-ын 2009 оны борлуулалтын орлогын хэмжээг оролцогч даатгалын компани тус бүрээр харуулбал:

#### Хүснэгт №12. Даатгалын компаниудын борлуулалтын орлого

Даатгалын компаниуд	ҮДБ-ний борлуулалтын орлого		ГХБ-ний борлуулалтын орлого		Борлуулалтын нийт хэмжээ	
	/төгрөгөөр/	/хувиар/	/төгрөгөөр/	/хувиар/	/төгрөгөөр/	/хувиар/
Монгол Даатгал	60,085,499.22	33.21	4,509,920.00	41.20	64,595,419.22	33.66
Түшиг Даатгал	57,165,972.52	31.59	2,587,640.00	23.64	59,753,612.52	31.14
Прайм Даатгал	26,925,270.60	14.88	1,561,600.00	14.26	28,486,870.60	14.84
Бодь Даатгал	36,776,091.89	20.32	2,288,120.00	20.90	39,064,211.89	20.36
<b>Дүн</b>	<b>180,952,834.23</b>	<b>100.00</b>	<b>10,947,280.00</b>	<b>100.00</b>	<b>191,900,114.23</b>	<b>100.00</b>



МИД-ын борлуулалт хийгдсэн малчдын тоо даатгалын компани тус бүрээр харуулбал:

**Хүснэгт №13. Даатгалын компаниудын даатгуулагчдын тоо**

Даатгалын компаниуд	Баянхонгор аймаг		Сүхбаатар аймаг		Увс аймаг		Хэнтий аймаг		Нийт	
	/тоо/	/хувиар/	/тоо/	/хувиар/	/тоо/	/хувиар/	/тоо/	/хувиар/	/тоо/	/хувиар/
Монгол Даатгал	1,015	41.53	127	46.52	288	15.69	308	28.62	1,738	30.88
Түшиг Даатгал	727	29.75	80	29.30	547	29.81	272	25.28	1,626	28.89
Прайм Даатгал	244	9.98	25	9.16	616	33.57	289	26.86	1,174	20.86
Бодь Даатгал	458	18.74	41	15.02	384	20.93	207	19.24	1,090	19.37
<b>Нийт</b>	<b>2,444</b>	<b>100.00</b>	<b>273</b>	<b>100.00</b>	<b>1,835</b>	<b>100.00</b>	<b>1,076</b>	<b>100</b>	<b>5,628</b>	<b>100.00</b>

2008 онд МИД-ын нийт борлуулалтын орлогын 26,5 хувийг Монгол Даатгал компани, 28,7 хувийг Түшиг Даатгал компани, 20,6 хувийг Прайм Даатгал компани, 24 хувийг Бодь Даатгал компани эзэлж байсан бол 2009 онд Монгол Даатгал компани, Түшиг Даатгал компанийн эзлэх хувь өсч, Прайм даатгал компани, Бодь даатгал компанийн эзлэх хувь буурсан байна.

Хугацааны хувьд оролцогч даатгалын компаниудын борлуулалт 6-р сарын сүүлч 7-р сарын эхээр эрчимжсэн нь малчид байгаль цаг уурыг харзсан хүлээж байсантай холбоотой.